

DE EERSTE PRIESTERES

Jacqueline Zirkzee

DE EERSTE PRIESTERES

roman

2020

Uitgeverij de Brouwerij
Maassluis

Deze editie van *De eerste priesteres* is een herziene uitgave van de eerste druk die in januari 2019 bij London Books verscheen. Naast een aantal tekstaanpassingen is een namenlijst en een inhoudsopgave opgenomen.

Andere historische romans van Jacqueline Zirkzee:

Mykene (2001)

Het boek van Tristan en Isolde (2004)

Het Heksenhuis (2008)

Eva's dochter (2011)

Reimer (2013)

www.jacquelinezirkzee.nl

© Jacqueline Zirkzee 2019

Omslagontwerp: Art Wise, Ellen Langendam

Fotografie cover: Rembrandt Alexander

Covermodel: Raphaëlle Tremblay

Auteursfoto: Geraldine Fotografie

B R A I N B O O K S

www.uitgeverijdebrouwerij.nl

info@brainbooks.nl

ISBN: 9789078905967

NUR: 301

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door printouts, kopieën, of op welke andere manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor Rembrandt

‘Op die dag, op die verre dag, in die nacht, in die lang
vervlogen nacht, in dat jaar, dat verre jaar, toen de
hemel zich verwijderde van de aarde, toen de aarde zich
afscheidde van de hemel, toen de naam van de mensheid
werd gevestigd, in de tijd dat Anu de hemel in bezit nam’
begint het verhaal van de eerste priesteres.

– fragment uit *Gilgamesj, Enkidu en het Dodenrijk*,
Sumerisch kleitablet

INHOUD

NAMENLIJST	9
I DE KINDEREN VAN ANU	11
II DE GROTE MOEDER EN DE GEHOORNDE GOD	99
III DWAALLICHTEN IN DRIJFZAND	181
IV HET HUIS VAN DE GODEN	273
NASCHRIFT	367

NAMEN

DE DORPELINGEN

Aia: zuster van Nima, moeder van Caim en Kleintje

Anu: hoofdman van het Dorp van de Reiger

Asur: metgezel van Bael

Bael: oudste zoon van Sheida en Innu, rechterhand van Anu

Caim: zoon van Aia

Eridu: tweelingbroer van Inanna, een van Anu's kinderen (de 'Anunnaki')

Inanna: tweelingzus van Eridu, een van Anu's kinderen (de 'Anunnaki')

Innu: man van Sheida, vader van Tanu, Jona en Bael

Jona: jongste broer van Bael en Tanu

Kleintje: dochtertje van Aia, zusje van Caim

Malaia: vrouw van Samel, moeder van Mas

Nanna: ziener van het dorp, moeder van Anu's overleden vrouw

Nima: zuster van Aia, leerling van de ziener

Samel: man van Malaia, vader van Mas

Sheida: vrouw van Innu, moeder van Tanu, Jona en Bael

Tanu: middelste broer van Bael en Jona

TIGO: metgezel van Bael

DE HERDERS

Aida: vrouw van Maran, moeder van Tammuz

Maran: hoofdman van de herders, vader van Tammuz

Sjamaan: broer van Maran

Tammuz, zoon van Aida en Maran

DE MOERASBEWONERS

Dilma: vrouw van Utu, volgeling van Eridu

Enki: zoon van Yana, neef van Enlil

Enlil: heer van het moeras, broer van Yana, oom van Enki (1)

Enya: vrouw van Sin, volgeling van Eridu

Ninur: vrouw van Sanga

Ningal: jonge vrouw die met haar ouders en drie broertjes Eridu volgt

Sanga: familielid van Enlil

Sin: man van Enya, volgeling van Eridu

Utu: man van Dilma, volgeling van Eridu

Yana: zus van Enlil

DE BEWONERS VAN DE EERSTE STAD

Cazin: oudste broer van Resa, Ine en Melor, nieuwkomer

Elam: oudste zoon van Ninur en Sanga

Enki (2): zoon van Inanna en Enlil

Gilga: zoon van Enya en Sin

Ine: jongste zus van Resa, Cazin en Melor, nieuwkomer

Lendil: jongste broer van Ningal

Melor: jongste broer van Resa, Ine en Cazin

Nirana: dochter van Enya en Sin.

Resa: oudste zus van Ine, Cazin en Malor, nieuwkomer

In latere culturen herinnerde men zich An of Anu als de hemelgod. De Anunnaki (kinderen van Anu) waren de goden die hij aan de wereld schonk. Inanna (Ishtar) werd een van de belangrijkste godinnen. De herdergod Tammuz of Dummuuz was haar onbetrouwbare geliefde. Nima verwijst naar Ninmah, een aspect van de Oerzee, Bael naar de Bijbelse afgod Baäl. Enlil was een schepper, zijn verwant Enki een watergod die deze scheppende kracht richting gaf. Eridu was de naam van de eerste stad, het huidige Abu Sjarein in Irak. Het Serpent was de rivier de Eufraat, de Zuster van het Serpent de Tigris. Samen gaven zij vorm aan het Tweestromenland, waar de Sumeriërs zouden voortbouwen op de eerste steden van de Ubaid.

I

DE KINDEREN VAN ANU

1

Inanna keek uit over het lui voorbijglijdende Serpent, haar armen om haar knieën geslagen. Vloeibaar, verblindend licht vonkte vanaf het donkere water van de rivier. De rimpelingen tegen de oever voerden drijfhout en dode planten mee, dat zich deinend verzamelde tussen het hoge riet. Verderop was een flauwe bocht waar de golvende stroming grillige kringen maakte, die zich openden en weer kronkelend in zichzelf sloten. Dat was de plaats waar alle ouders hun kinderen voor waarschuwd, een plek waar ze aan hun voeten zouden worden meegesleurd de diepte in, om nooit meer teruggevonden te worden.

Opzij van haar ritselde iets. Inanna rechte haar rug en greep de korte speer naast zich, al wist ze dat het hooguit een vogel kon zijn. Toen ze haar hoofd opzij draaide, keek het bleke, felle oog van een reiger haar aan. De staart van een vis bengelde krachtig zwiepend uit zijn snavel. De vogel spreidde zijn vleugels en steeg met een loom klapwieken op.

De lucht om haar heen was gevuld met geluid. De zoevende bijen tussen het bloeiende pluimgras en de druk kwakende kikkers in het riet werden begeleid door een achtergrondkoor van krekels en sprinkhanen. De vogels in de bomen en aan de waterkant lieten hoge noten horen,

gekwetter en geschreeuw. Boven alles uit klonk het ruisen van de rivier.

De waterkant was hier te steil voor de krokodillen. Ver weg, aan de overzijde van de weidse watervlakte, lag er een te zonnebaden in de modder, bewegingloos en ongevaarlijk als een aangespoelde boomstam.

Inanna liet zich bevangen door de warmte en haar wang zakte op haar knieën.

Ze dacht dat ze droomde toen ze de stemmen hoorde. Iemand riep haar naam. Even was ze gelukkig, zwevend tussen slapen en waken. Ze zou een boodschap te horen krijgen, iets meemaken wat ze thuis kon vertellen, iets wat zou bewijzen dat ze een echte ziener was.

Het was Eridu's stem, brabbelend en snikkend, onverstaaanbaar in zijn paniek. Mas stond achter Inanna's tweelingbroer bij de onheilsplek in de bocht. De grote jongen had Eridu's magere bovenarmen omklemd en hield hem boven het water.

Inanna's benen waren onvast en prikten van het lange stilzitten. Ze struikelde naar hen toe, bleef toen halverwege staan uit angst dat ze alle drie in het water zouden vallen. 'Laat los!'

Mas lachte. 'Ja, zal ik dat maar doen?'

Inanna gilte toen hij een schijnbeweging naar voren maakte.

'Het kind van de slang, in de armen van zijn vader. Waarom niet? Zijn moeder is hem voorgegaan.' Hij lachte opnieuw bij het zien van Inanna's grote angstogen. 'O, dat wist je niet? Dat was op deze zelfde plek.' Hij schudde Eridu door elkaar.

‘Kijk dan naar hem! Ik zou mezelf ook van kant maken als ik zo’n reptiel had gebaard. Dat je vader jou in bescherming neemt uit schaamte voor zijn waardeloze vrouw kan ik nog begrijpen, maar hem...’ Mas draaide zich om en gaf Eridu een harde gooi in haar richting, zodat hij met maaiende armen en benen hard op de grond terechtkwam. ‘Laat ook maar. Ik heb geen zin in gezeur. Maar ik waarschuw je: houd hem uit mijn buurt, met die demon van hem.’

Hij pakte zijn slinger van de grond en liep weg.

‘Je bent zelf bezeten door een demon,’ schreeuwde Inanna hem na terwijl ze Eridu overeind hielp. ‘Wacht maar tot onze vader dit hoort.’

Mas hield zijn pas in en draaide zich om. ‘Moet je doen. Vertel het vooral aan je vader. Ik ben wel benieuwd wat hij zal zeggen, zeker als de anderen erbij zijn.’ Hij klonk zo zelfverzekerd dat ze wist dat ze het er thuis niet over zou durven hebben.

‘Onze moeder is gestorven bij onze geboorte,’ murmelde ze en ze klopte het stof van Eridu’s tuniek. ‘Anu is onze vader. Laat Mas ons niets wijsmaken, Eridu. We zeggen er niets over, dat zou vader maar verdrietig maken.’

Eridu knikte, geluidloos nahikkend, zijn grote, glanzende slangenogen op haar gezicht gevestigd.

Hun grootmoeder stond met haar armen over elkaar voor het huis te wachten toen ze terugkwamen.

‘Waar was je?’ vroeg ze streng.

‘Bij de rivier. We hebben een gunstig voorteken gekregen,’ zei Inanna om haar af te leiden. ‘Er was een reiger en hij had een dikke vis gevangen.’

‘Dat is wat broeder Reiger doet, Inanna. Voortekenen maken zich niet op die manier kenbaar. Als je daar iets over wilt leren, moet je hier blijven.’ Ze gaf haar kleindochter een klap tegen de zijkant van haar hoofd. ‘Waarom loop je steeds weg? Alleen is een mens niets; de gemeenschap is alles.’

‘Wij waren niet alleen, we waren samen,’ fluisterde Inanna.

Ze boog haar hoofd mee met de beweging van haar grootmoeders arm, zodat de tweede tik minder hard aankwam.

‘Ik wil niet dat je zo praat, dat heb ik je al zo vaak gezegd! Vooruit, mee naar de tuin.’ Grootmoeder wees naar Eridu. ‘En jij, naar binnen!’

De planten hingen slap en de lichte aarde was rul en droog. Inanna ging aan het werk en sprak de bezweringen uit. Haar grootmoeder zat in de smalle strook schaduw tegen de buitenmuur van het huis en at van een schaal dadels.

‘Dank u, Aarde, wees gegroet, wachters: ajowan, wachter van de buik; dragon, wachter van de slaap; baziel, wachter van het hoofd. Groei voorspoedig en breng ons uw zegeningen. Wees gegroet, zuiveraars: anijs en hysop. Groei...’ Ze aarzelde.

‘De zuiveraars van wat?’ Grootmoeder spuugde een pit uit. ‘Waar zit je met je gedachten?’

Bij de rivier waar wij vanmorgen waren, dacht Inanna, bij het monster van de onderstroom dat mensenlevens eist en ons bijna had opgeslokt. Of een van ons, maar dat is hetzelfde. Het kon niet waar zijn wat Mas gezegd had. Ze raakte de ketting van haar moeder om haar hals aan, een streng van kleine, ruwe slangenwervels.

‘Ga verder!’

‘Anijs, zuiveraar van de adem; hysop, zuiveraar van het bloed.’

‘Als je het weet, waarom zeg je het dan niet? Nog eens.’

Inanna vulde de waterkruik in de regenbak naast het huis, trok onkruid weg, oogstte blaadjes en groef wortels uit. Ze sprak de plantjes toe en smeekte de zegen van de Aarde erover af, tot haar grootmoeder haar op een vergissing betrapte en haar opnieuw liet beginnen. Pas toen er voor de oude vrouw geen schilfertje schaduw meer was, droeg ze Inanna op om brood te halen bij de dorpsoven.

Toen Inanna wat later het huis binnenkwam met het eten voor hun middagmaal, moesten haar ogen wennen aan het schemerduister. Het enige licht viel naar binnen door de deuropening en streek langs de oneffen muren van de met klei bestreken rietschermen.

Eridu zat voorovergebogen op zijn mat met een stokje in de aarde te tekenen. Het brood met bladkruiden voor hun middagmaal zette ze naast hem neer. Ze keek over zijn schouder naar de lange golvende lijnen die hij had gekrast.

‘Wat betekent het?’ vroeg ze. ‘Zijn het slangen? Het Serpent?’

‘Water,’ zei hij. ‘Overal water. Overal.’ Hij wiste de tekening uit met zijn vlakke hand terwijl hij langs haar heen keek of hun grootmoeder haar was gevolgd.

Onder het eten begonnen zijn oogleden te zakken.

‘Niet in slaap vallen,’ zei Inanna. ‘Vertel eens wat meer over het water.’

Toen hij opzij leunde en zachtjes begon te snurken, wist ze dat er voorlopig geen ‘wij’ zou zijn. Grootmoeder was haar weer eens te slim af geweest met de groene olie die ze over zijn brood had gesprenkeld.

Tegen de tijd dat de zon het grootste deel van zijn weg naar het einde van de wereld had afgelegd, kwamen de dorpelingen in kleine groepjes terug van de velden. Een aantal liep gelijk door naar het grote kookvuur, de anderen verzamelden zich aan de andere kant van de open plek, waar grootmoeder hen samen met Inanna opwachtte.

‘Wat heb je voor me meegenomen?’ vroeg de oude vrouw aan elk van hen. Ze kauwde op blaadjes bijvoet en spuugde het mengsel op hun blaren. De kinderen kwamen in een kring om haar heen zitten. Ze knikte erkentelijk wanneer iemand haar iets gaf wat ze kon gebruiken als geneesmiddel: wortels, bladeren, boomschors, een kluwen spinrag, maar haar ogen lichtten alleen op wanneer het iets eetbaars was, zoals de vette duif die Bael met zijn slinger had neergehaald. Met zorg legde ze een doek om de hals van de jonge man. ‘Dit zal je keelpijn verhelpen.’ Inanna’s vader Anu klaagde over hoofdpijn en kreeg een paar druppels groene olie in een beker zoete nectar. Intussen haalden de anderen eten en voegden zich bij de kinderen. Aia, haar buik groot en rond, kwam met haar zuster Nima en haar twee kinderen als laatste de kring binnenlopen. De zusters scheelden maar een paar jaar, en Inanna snapte niet dat de kleine, pokdalige Aia een gezin had, terwijl Nima, sterk en sierlijk als een jonge berk en gezegend met een gave huid, nog steeds geen verbin-
tenis was aangegaan met een man. Aia schoof haar kinderen voor zich uit. Omdat het kleine meisje nog niet goed kon praten, had ze nog geen naam en werd Kleintje genoemd. Haar gezichtje brak open toen ze Inanna zag en ze liet de hand van haar moeder los om naar haar toe te rennen, maar Nima tilde haar op en zette haar bij grootmoeder op schoot.

‘Hoe gaat het met deze kleine schat?’ vroeg grootmoeder.

‘Het gaat niet om haar, ziener, het is Caim.’ Nima gaf Aia’s oudste een duwtje. ‘Hij houdt ons elke nacht uit onze slaap met zijn geschreeuw.’

Grootmoeder pakte Caims hand en keek hem vriendelijk aan. ‘Heb je last van boze dromen?’

De schouders van de jongen zakten en hij knikte met gebogen hoofd.

‘Dat is geen schande, Caim. Nachtdemonen kunnen je het soms heel moeilijk maken. Kom eens bij me zitten.’ Ze legde een gladde, ronde steen in zijn hand. ‘Leg deze onder je hoofd als je vanavond gaat slapen. Als je wakker wordt, vertel je je dromen aan de steen, heel zachtjes. Niemand hoeft het verder te horen, snap je?’

De jongen knikte opgelucht.

‘Als je klaar bent, wrijf hem dan in met je speeksel. Wanneer je de eerste zonnestraal ziet, breng je hem naar de broodoven en je legt hem tussen het hout, voordat Malaia het vuur gaat opstoken.’

‘Is dat alles, nanna?’ vroeg Caim.

Inanna keek ongelovig toe. Zij moest haar grootmoeder ziener noemen en kreeg een tik als ze het vergat. Caim, al bijna een man, leunde vertrouwelijk tegen haar grootmoeder aan en noemde haar nanna. Nadat de jongen blij was weggegaan, de steen in zijn hand geklemd, gaf Nima haar zuster Aia een aanmoedigende por met haar elleboog. Aia boog zich voorover en fluisterde met haar hand voor haar mond in grootmoeders oor. Nima kwam er aan de andere kant bij zitten. Met een ongeduldig hoofdgebaar beduidde grootmoeder Inanna om zich terug te trekken. Ze begreep dat het

ging om dingen waar zij nog geen weet van mocht hebben zolang ze nog niet tot vrouw gewijd was en ze liep naar de kookplaats. Toen ze terugkwam met de twee kommen eten die ze gehaald had, een voor grootmoeder en een heel volle voor Eridu en zichzelf, was grootmoeder net begonnen met haar dagelijkse verhaal. Kleintje was op haar schoot in slaap gevallen met haar duim in haar mond. Inanna ging dicht bij hen zitten, zodat ze het verhaal goed kon horen en het straks aan Eridu kon vertellen onder het eten.

‘Op die dag, op die verre dag, in die nacht, in die lang vervlogen nacht, in dat jaar, dat verre jaar, begint het verhaal van de Nachtschildpad,’ begon grootmoeder met lage stem. ‘Hij was groot en kwaadaardig. Iedereen ging hem uit de weg en hij had de andere dieren al lange tijd geen kwaad kunnen doen, wat hij heel vervelend vond. Maar in die nacht, lang geleden, ging hij naar Reiger toe. “Reiger, word eens wakker,” riep hij. “Ik heb zo’n jeuk in mijn nek, wil je me alsjeblieft krabben?” Als ik op zijn schild sta, kan hij me niets doen, dacht Reiger, dus hij vloog naar de schildpad toe, landde op zijn rug en schraapte met zijn scherpe snavel over zijn nek. “Heerlijk,” zei de schildpad. “Ga door.” Reiger wurmde de punt van zijn snavel nog verder in de diepe halsplooiën. En toen...’ Grootmoeder keek de kring rond. Niet alleen de kinderen zaten te giechelen van de voorpret. ‘Toen trok de Nachtschildpad zijn hoofd in, en de snavel van Reiger kwam klem te zitten. Hij kermde het uit van de pijn. Reiger wist dat hij nooit alleen los zou kunnen komen, daarom riep hij de hulp in van alles om zich heen. Moeder Aarde werd ervan wakker. Ze trok aan de poten van de schildpad toen hij Reiger met zich mee naar zijn hol wilde sleuren, zodat hij

bijna niet vooruitkwam. Omdat de Nachtschildpad met zijn ingetrokken kop niet kon zien waar hij liep, zorgde zuster Dadelpalm dat hij tegen haar aan botste. Broeder Baviaan, ook een lichte slaper, kwam erbij en sloeg met stokken op zijn schild. Met elkaar hielden ze de Nachtschildpad op zijn plaats. Broeder Mestkever wekte intussen zuster Zon, die speciaal voor Reiger vroeger opstond dan anders en met haar stralen de Nachtschildpad aanraakte.’

De jonge Tanu stond op en riep: ‘Dat heb ik gezien, ik heb broeder Mestkever met zuster Zon gezien, hij rolde haar voor zich uit.’

Er werd gelachen en geroepen dat hij stil moest zijn.

Grootmoeder glimlachte. ‘De Nachtschildpad heette niet voor niets zo. Omdat hij het licht niet kon verdragen, veranderde hij bij de eerste zonnestrallen in steen. Om zijn boze daden goed te maken moet hij nu voor altijd waken over het Dorp van de Reiger.’ Grootmoeder keek streng de kring rond. ‘En dus, goed onthouden: blij binnen in de nacht en ga er nooit alleen op uit. Dank de Reiger en al onze andere broeders en zusters als je ze tegenkomt voor hun hulp, hun vruchten, hun vlees, hun huid en veren, en hun bescherming. Kennen jullie ze allemaal nog?’

‘Moeder Aarde, zuster Zon, broeder Maan, het Serpent, de Bron, de Korenaar, Reiger, Slang, Kikker, Muis, Gazelle...’

Grootmoeder knikte tevreden terwijl ze alles opnoemden waaruit de rijkdom van hun wereld bleek. Daarna wenkte ze Inanna om haar eten te brengen. Die was al opgestaan, maar Nima liep op haar af en versperde haar de weg. Met een vastberaden glimlach nam de jonge vrouw de kom van Inanna over.